

“Sóc escriptor perquè sóc lector”

És un goig poder escoltar Jaume Cabré i fer-ho perquè sí, pel plaer de sentir-lo, de pensar-lo i de (tornar a) llegir-lo, després. No presenta llibre nou i ni tan sols s'acosta Sant Jordi, però la literatura pren la paraula.

—No l'he viscut gens, aquest Sant Jordi: era a Budapest. M'he perdut —i m'he estalviat, segurament— polèmiques i coses tristes —i alegres, també—.

—**Què hi fèieu, a Budapest?**

—M'han publicat *Les veus del Pamano* en hongarès i hi he passat cinc dies deliciosos.

—**Diríeu que la literatura catalana actual té més projecció que no ho sembla?**

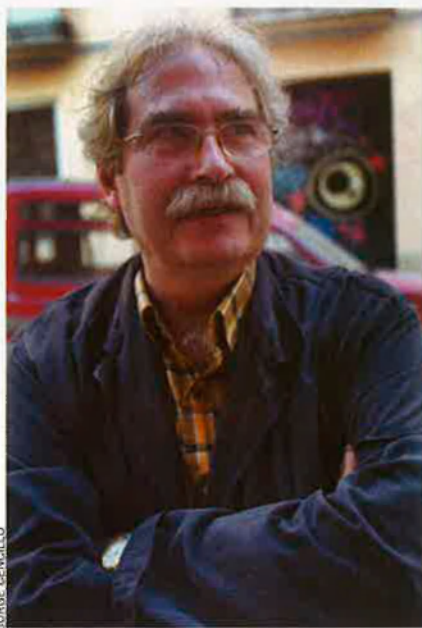
—Suposo que sí. Bé: sé que en té. I cada vegada hi ha més percepció de l'existència i de la presència catalana. A més, cal considerar el context d'Europa, la situació de la llengua i la cultura en eslovè, per exemple, o en lituà, hongarès, romanès: la seva projecció exterior és, si no nul·la, gairebé. Des d'aquesta perspectiva has de mirar la literatura i la llengua catalana que, a sobre, no té estat (i, moltes vegades, l'estat li ha anat en contra) i que, per tant, està en una situació d'entrada —o de sortida— molt més difícil. I tot i així, déu n'hi do la quantitat de possibilitats que hi ha, l'interès que tenen algunes editorials a publicar. Per tant, podríem dir que ens en sortim. És clar que gastem moltes energies en baralles que de vegades fan riure.

—**Heu parlat de Budapest. I si ara us dic Frankfurt, què responeu?**

—Que hem perdut molt de temps i que hi ha hagut dimissions i anades i tornades que ens han fet perdre energies i il·lusions. No ho sé, com anirà. És evident que, a Frankfurt, hi seran, des del punt de vista comercial, aquelles persones els editors de les quals els hi facin anar pel seu interès editorial. Ara, una altra cosa és la representació institucional: aquí sí que ho han de mirar, i crec que s'aprovarà que els que hi vagin siguin escriptors en llengua catalana. I sense manies, sense complexos.

—**Parlàveu de les traduccions: quin relació teniu amb els que les fan?**

Es pren el seu temps, per presentar una novel·la, i, quan ho fa, ens ofereix 'Senyoria', 'L'ombra de l'eunuc' o 'Les veus del Pamano'. Dir Jaume Cabré (Barcelona, 1947) és dir literatura, probablement, en el sentit més just del terme.

JORDI CERVILLO

—Mira, al mes de novembre vaig tenir una trobada amb els traductors, a Barcelona: se'n van reunir onze, que havien acabat o estaven fent alguna obra meva. Hi havia traductors del francès, del romanès, hongarès, italià, alemany, castellà, gallec, holandès, albanès i eslovè.

—**Caram.**

—Tot va arrencar de la pràctica: ens escrivíem per veure com resolien els uns i els altres qüestions concretes; un va dir “ens hauríem de trobar” i l'editor, que ho va sentir, va fer, “vinga”. Ha estat molt divertit. I n'he après moltes coses, d'ells, perquè són lectors en profunditat. I ara tenen més present l'obra que no pas jo: la viuen amb molt de detall, línia per línia.

—**Teniu molta cura del llenguatge, d'adequar-lo a cada personatge i a cada situació. A l'hora de traduir...**

—Costa, és clar. S'hi han de mirar. Però hi gaudeixen. És un rept. Si no, seria com traduir un manual del telèfon mòbil. Perquè la gràcia és que el traductor ha de detectar, per exemple, els moments en què, en la llengua original, el lector pot sentir una emoció a partir d'una sèrie de recursos estilístics —de vocabulari, fonics...—, i s'ha d'inventar alguna cosa per transmetre-ho al lector d'allà. Déu n'hi do.

—**Trigueu anys, a acabar una novel·la. Hi penseu, en la manera com el lector rebrà el que us ha costat tant de treballar?**

—Només he pensat en el lector quan he fet literatura infantil. Aleshores he de tenir en compte quins referents culturals té una persona de sis anys, o de vuit, que ja és diferent... Però això ha estat circumstancial, quan he tingut fills que han arribat a una edat que he dit: els he d'escriure una novel·la.

—**Heu escrit per a ells?**

—Sí. Tinc dos fills, són dues novel·les infantils. Jo em pensava que en faria més i resulta que no. I llavors, llevat d'aquest cas, el lector és l'últim en qui penso; ni l'últim: no hi penso. Quan escric el que fas és treure de tu, escriure't. De fet, escric per ganes de fer-ho, no perquè vull escriure aquella història...

—**No la teniu pensada abans?**

—Nooo..., i ara! El que passa és que m'estic escrivint a sobre i hi he de posar remei. Però no sé de què parlaré; això ho descobreixo a força d'anar treballant. Quan escric, l'únic que tinc al davant és el compromís amb la llengua, des del punt de vista artístic. Hi ets tu i la llengua, res més. Val a dir que moltes vegades quan plantejo solucions estilístiques una mica agosarades, allò que tibes conscientment el llenguatge —en el cas

de *L'ombra de l'eunuc*, per exemple, amb l'ús de primera i tercera persona en la mateixa frase per donar una sensació de proximitat i allunyament— sé que estic posant les coses difícils al lector, però penso: com que és intel·ligent, qui vulgui entrar en això, hi entrarà.

—**S'agraeix, de tota manera, que es pressuposi intel·ligència, fins i tot que es reclami cert esforç lector.**

—Trobo que sí. Perquè, és clar, jo també sóc lector, i si em donen una història on tot són evidències, dic “molt bé: següent”. En canvi, quan hi ha una història en la qual tu t'has de convertir en protagonista del girar pàgina, gaudeixes. Per això, el que vols —una altra cosa és que ho aconseguixis— és crear en el lector moments d'interès o de felicitat que tu has viscut amb segons quines lectures. I no et fa por tibar.

—**Cosa que no vol dir fer literatura per a minories. Els vostres llibres, per exemple, tenen bones vendes.**

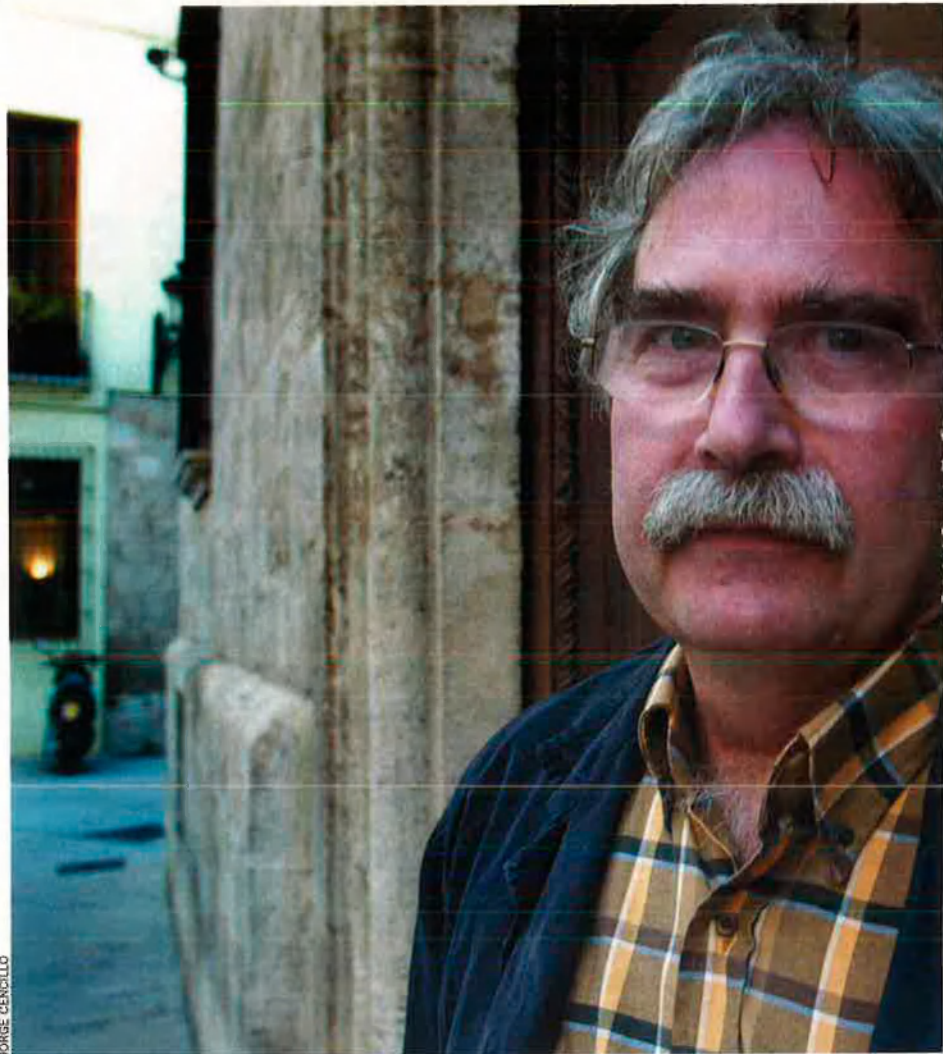
—No sé què dir. Suposo que és que tu fas el que et ve de gust a partir del teu nivell d'exigència de lector. I això no té per què ser de 4. Pot ser de 8. O pot ser de 20. Per què no? Mentre no sigui això el que t'obsessiona... Perquè si t'hi obsessions, et converteixes en un escriptor que vol estar a la moda, i que, per tant, sempre va variant de referent. L'únic que has de pretendre és ser contemporani del teu temps: per tant, ni modes ni el prestigi del moment, sinó la literatura que queda, que és la interessant.

—**Heu estat professor d'institut. En conserveu alguna cosa?**

—Vaig deixar l'ensenyament perquè el dia té vint-i-quatre hores i, és clar, quan després de l'institut em posava a escriure, arribava un moment que ja no podia més. Ja fa la tira d'anys, d'això, però sempre em queda el cuquet. Sempre. El plaer de posar un coneixement a l'abast d'un altre és extraordinari. Com en el cas del lector, es tracta de posar les coses de manera que sigui l'altre que arribi a les conclusions.

—**Això és cultura, diguem.**

—La cultura és transmissió. Quan som pares, o mestres, ens convertim en transmissors, i també, en creadors de tradició. La tradició és la garantia de l'existència d'una cultura. Hi ha gent que es pensa que parlar de tradició és reaccionari, però em fa l'efecte que el que és reaccionari és negar qualsevol tipus de

JORGE CENCILLO

tradició per quedar-se només amb el present —que, d'altra banda i cada vegada més, és dramàticament uniformitzador—. Deia Evelyn Waugh, el novel·lista de *Retorn a Brideshead*, que de fet no posseïm res amb certesa sinó el passat. I això també es refereix al fet que, de la tradició, nosaltres n'hem heretat uns béns. Però d'aquests béns n'hem de ser dignes. Ens hem de guanyar cada dia el fet de ser hereus d'Ausiàs Marc, de Verdaguer. I això vol dir anar-los conquerint per poder-los posseir legítimament: llegir-los, estudiar-los, pensar-los, saber-los i transmetre'ls.

—**I com a professor, no us feia bàrbara que, en fer llegir llibres per obligació, la literatura es fes avorrida?**

—No, perquè és apassionant. I si a tu t'apassiona, ho transmetes. A més, jo crec que la bona literatura no és difícil per als alumnes. I és el que es recorda, després. Perquè el fet de posar-nos anodins nosaltres per estar més a prop d'ells, això ni ho recordaran ni els sevirà de res. Cal forçar l'excel·lència, provocar algun xoc. I els xocs arriben amb allò que potser et costa una mica al començament però que quan ho has fet teu

tens la sensació d'haver conquerit alguna cosa.

—**Per què vau decidir escriure?**

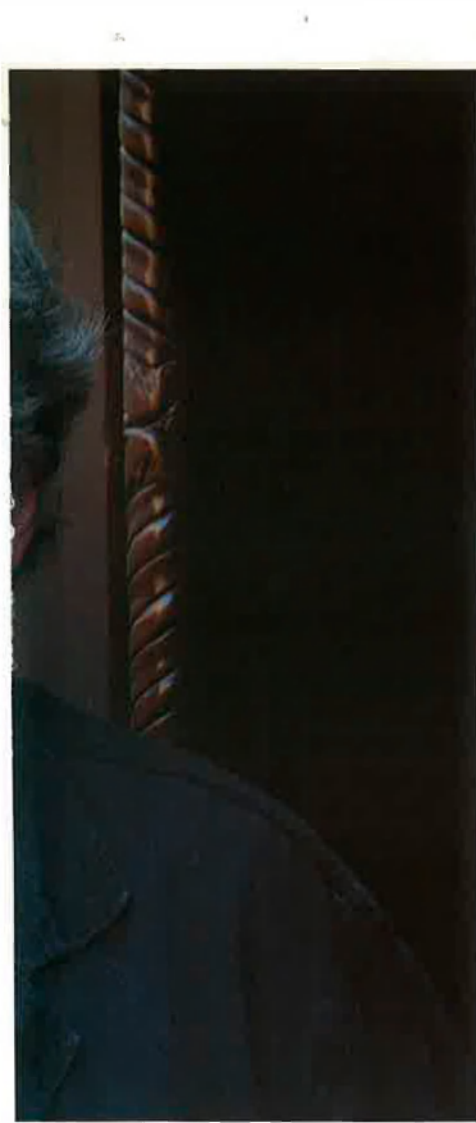
—No és que quan era petit digués que volia ser escriptor: aleshores volia ser bomber, pastor, aviador o papa de Roma (això, sobretot, pels barrets i perquè el duien en una cadira entre quatre, cosa que trobava sensacional). Mira: vaig tenir un professor de geografia molt bo, el Salvador Llobet, de Granollers: t'explicava les coses i li brillaven els ulls i quan ens portava d'excursió veies diferent el paisatge. Per ell jo volia ser geògraf.

—**Però sou escriptor.**

—Perquè al final tries. Jo sóc escriptor perquè sóc lector. M'agrada tant llegir que quan no tinc un llibre al davant, una manera de continuar llegint és escriure. I després, a poc a poc, veus que el que val la pena és arribar a fer textos que s'assemblin als textos en els quals t'has vist reflectit. Aleshores ja tens un nord, i és el que persegueixes tota la vida.

—**Quin és el vostre nord?**

—De fet, sóc escriptor perquè un dia vaig llegir un senyor que reivindicava sempre que ve a tomb: Andrei Platonov. És un escriptor relativament poc cone-

gut, de la primera meitat del segle XX, que va tenir la poca vista de coincidir amb l'estalinisme i va acabar treballant de funcionari-porter a la Casa de l'Escriptor, a Moscou. Abans de llegir Platonov jo escrivia perquè és agradable, però després de llegir-lo, volia escriure per fer-ho com ell.

—**I com se n'aprèn?**

—Llegint. La gran escola és la lectura (que també és un acte creatiu: és l'art d'apropiar-te de les obres dels altres; i que mai no és innocent, sinó que està contaminada, per part teva i per part del que ha escrit, de moltes altres lectures, i de la distància —geogràfica i cronològica— que hi ha entre ell i tu). Aprens a llegir i, en alguns casos, això et fa escriure, que t'és una necessitat no gaire explicable. També hi ha el fenomen anglosaxó de les escoles o tallers d'escriptura, que cada vegada es dona més aquí. Poden evitar-te marrades, errors, desorientacions, però l'aventura personal no te la pot estalviar ningú, ni te l'han d'estalviar: és possible aprendre tècniques, però la màgia l'has de dur a sobre o l'has de descobrir tu.

—**També hi ha els llibres prefabricats per a l'èxit...**

—Sempre n'hi ha hagut, de llibres de fórmula. Grisham és més vell que el pixar a terra. I Follet, Le Carré i etcètera. Fan llibres bastant eficaços des del punt de vista narratiu i amb una fórmula que apliquen més o menys bé, d'una manera potser de vegades massa evident. Però un cop els has llegit, no et deixen res. Si quan acabes de llegir Proust dius: a partir d'ara sóc jo més aquesta lectura; llegeixes aquells altres i què? T'has entretingut. Has passat un cap de setmana a l'Àfrica amb uns mercenaris que ja no recordes què feien. Aquesta és la gran diferència. Quantes vegades hem llegit un text i el tornem a començar per pur plaer? Per què ho fas, si ja et saps la història? Per què tornes a aquell capítol si la història encara continua? Sí, sí, però el vull tornar a llegir, perquè és molt bonic, perquè està escrit d'una manera que m'ha encantat. És en aquest cas quan som conscients que esdevenim usuaris d'una obra d'art.

Núria Cadenas

Alfons Llorenç

Trossos i mossos

Anastasi

Lleida va de moros i cristians. El proper dia 14 de maig (com a Sóller), en paraules de l'alcoià Joan Valls, vibraran al carrer "els pits daurats del timbals [que] nodreixen d'eco etern la sang festera". Amb simpàtics anacronismes, volen evocar la remor de l'epopeia de la conquesta el 1149 pels comtes Ramon Berenguer de Barcelona i Ermengol d'Urgell. És la ciutat més septentrional contagiada pel goig de la festa dels moros, seguint el model més majestuós del migjorn valencià. Foren importades per gents del Segrià i de les Garrigues amb llinatges com Tarrats, Pau, Casals, Solé i, sobretot l'entusiasta Piqué, que viatjaren als anys vuitanta pel Comtat i l'Alcoià a la recerca d'arrels i fillols lleidatans, com els paers del temps de la sobirania baixaven a València a intercanviar idees i experiències en peses i mesures, ensenyament, gestió municipal, formularis,

Desfilada de moros i cristians a Lleida.

monedes i muntatge de festotes com el Corpus.

Se celebren des del 1996 i s'assenten sobre un vell ball dels moros i cristians, pare de la dansa de Peníscola, amb gran nombre de personatges, tots ben armats, que alternaven parlaments i combats al "so d'una graciosa tocada de flabiol". Fins a la fi del XIX fou el ritu central de la festa al patró sant Anastasi, presumptament martiritzat l'11 de maig de 305, el qual, en fecundar la terra amb la seua sang, com els déus de la joventut, va fer brotar sobre la tomba un ametller, el de les flors més flairoses, els dels més dolços fruits, les ametlles, femenins albergs de la vida, que afavorien la llet de les mares; i, l'ametller, l'herald de la primavera, símbol

del renéixer de la natura. Precisament, Anastasi en grec significa —a més d'alçament, encabritament i erecció— resurrecció: "Puix tot lo poble pregona/ que és gran vostre valiment;/ la ciutat de Lleida us dóna/ son amor més reverent"